

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Prištine, 31 Ekim 2016
Nr. Ref.: RK986/16

KABUL EDİLMEZLİK KARARI

Başvuru No: KO118/16

Başvurucu

Slavko Simić ile Kosova Cumhuriyeti Meclisinin diğer 10 milletvekili

05/L-120 sayılı Trepça Kanunu hakkında anayasal denetim başvurusu

KOSOVA CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ

Mahkeme Heyeti:

Arta Rama-Hajrizi, Başkan
Ivan Čukalović, Başkanvekili
Altay Suroy, Üye
Almiro Rodrigues, Üye
Snezhana Botusharova, Üye
Bekim Sejdiu, Üye
Selvete Gërzhaliu-Krasniqi, Üye
Gresa Caka-Nimani, Üye

Başvurucu:

1. Başvurucular Kosova Cumhuriyeti Meclisine (bundan böyle: Meclis) seçilmiş milletvekilleri olan Skavko Simić, Jelena Bontić, Saša Milosavljević, Milka Vuletić, Jasmina Živković, Slobodan Petrović, Bojan Mitić, Milena Milićević, Srđan Popović, Nenad Rašić ve Adem Hodža'dır (bundan böyle: başvurucular).

2. Başvurucular, Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi nezdinde yaptıkları bu başvuruda kendilerini temsil etmek üzere Meclis milletvekili Slavko Simić'i vekil tayin etmişlerdir.

İtiraz Edilen Kanun

3. Başvurucular Mecliste 8 Ekim 2016 tarihinde kabul edilen 05/L-120 sayılı Trepça Kanunu (bundan böyle: Trepça Kanunu) hakkında anayasaya aykırılık iddiasıyla başvurmuşlardır.

Başvurunun Konusu

4. Başvurucular Mahkeme'den anayasaya aykırı olduğu iddia ettikleri Trepça Kanunu hakkında usul ve içerik açısından anayasal denetimin yapılmasını talep etmişlerdir.
5. Başvurucular itiraz konusu Trepça Kanununun Kosova Cumhuriyeti Anayasasının (bundan böyle: Anayasa) 46. maddesi [Mülkiyetin Korunması], 58. maddesi [Devletin Sorumlulukları], 60. maddesi [Topluluklar Danışma Kurulu], 78. maddesi [Toplulukların Hak ve Çıkarları Komisyonu] ve 81.1 maddesini [Hayati Öneme Sahip Mevzuat] ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.
6. Başvurucular ayrıca Mahkemeden ihtiyati tedbir kararı almasını talep ederek *"Trepça Kanunu hakkında anayasal denetim başvurusu hakkında nihai karar açıklanıncaya kadar Anayasa Mahkemesi Hakkında Kanunun 27. maddesi uyarınca Trepça Kanunu hakkında yürütmeyi durdurmaya ilişkin bir ihtiyati tedbir kararın"* çıkarılmasını talep etmişlerdir.

İlgili Hukuk

7. Başvuru Anayasanın 113. madde 5. fıkrası ve 116. madde 2. fıkrası ile 03/L-121 sayılı Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Hakkında Kanunun (bundan böyle: Kanun) 27, 42 ve 43. maddelerine dayandırılmıştır.

Başvuru Süreci

8. Başvurucular 13 Ekim 2016 tarihinde başvuru ve kimlik fotokopilerini Mahkemeye teslim etmişlerdir.
9. Mahkeme Başkanı 13 Ekim 2016 tarihinde Üye Snezhana Botusharova'yı raportör yargıç olarak görevlendirmiş, üyeler Almiro Rodrigues (başkan), Arta Rama-Hajrizi ve Bekim Sejdiu'dan oluşan Ön İnceleme Heyeti'ni tayin etmiştir.
10. Mahkeme, başvurunun kaydedildiğini 13 Ekim 2016 tarihinde başvuruculara bildirmiştir.
11. Başvuru 13 Ekim 2016 tarihinde Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Kosova Cumhuriyeti Başbakanı ve Kosova Meclis Başkanı'na tebliğ edilmiş olup Meclis milletvekillerinin tamamına başvuruya ilgili yerim sunma imkanının sağlanması tavsiye edilmiştir. Tebligat Meclis Genel Sekreterine de

gönderilerek kendisinden Trepça Kanunun nihai şekli ile kanunun kabul edildiği Genel Kurul Toplantısı tutanak ve dökümleri ile bu davayla ilgili bütün evrakın teslim etmesi istenmiştir. Tebligat ayrıca Kosova Kamu Denetçiliği Kurumuna ve Kosova Özelleştirme Ajansına (KÖA) da gönderilmiştir. Yukarıda mezkur kurumların hepsinden görüşülmekte olan başvuru hakkında olası yorumları 18 Ekim 2016 tarihinde kadar sunmaları istenmiştir.

12. Meclis Başkanlığı görüşülmekte olan başvuruyla alakalı ilave evrakı 17 Ekim 2016 tarihinde teslim etmiştir. Bu evrak içerisinde parlamento grup başkanlarının toplanmasına ilişkin çağrı ve 3 Ekim 2016 tarihli toplantı gündemi, Parlamento Gruplarıyla Meclis Başkanlığının 3 Ekim 2016 tarihli ortak toplantısına ilişkin tutanak ve döküm, Kosova Cumhuriyeti Hükümetince 5 Ekim 2016 tarihinde gönderilmiş olan 05/L-120 sayılı Trepça Kanun Tasarısı, Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi İhtisas Komisyonunun kanun tasarısının görüşülmesine ilişkin 6 Ekim 2016 tarihli raporu, 7 Ekim 2016 tarihli Genel Kurul Toplantısı davetiyesi ile toplantı gündemi, Trepça Kanun tasarısının Meclis İçtüzüğü'nün öngördüğü usul ve süreler dışında hızlandırılmış süreçle görüşülmesi ve kabulüne ilişkin 7 Ekim 2016 tarih ve 05-V-358 sayılı kararı, ilkesel olarak Trepça Kanun tasarısının kabulüne ilişkin 05-V-359 sayılı Meclis kararı ve 7 Ekim 2016 tarihli genel kurul toplantısı çağrısı ile toplantı gündemi, Trepça Kanun Tasarısı değişiklik önergelerine ilişkin Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi İhtisas Komisyonu ile daimi komisyonların 7 Ekim 2016 tarihli raporları, 8 Ekim 2016 tarihli Genel Kurul Toplantısı dökümü, Trepça Kanununun kabulüne ilişkin 05-V-360 sayı ve 8 Ekim 2016 tarihli kararı ve kabul edilmiş olan 05/L-120 sayılı Trepça Kanunu metni yer almaktadır.
13. Görüşülmekte olan başvuruyla ilgili olarak Kosova Meclisi Genel Sekreteri 17 Ekim 2016 tarihinde şu evrakı teslim etmiştir: (i) Meclis Başkanlığının parlamento gruplarıyla 3 Ekim 2016 tarihinde yaptığı ortak toplantı tutanağı, (ii) Kosova Cumhuriyeti Meclisinin Trepça Kanun Tasarısının Meclis İçtüzüğü'nün öngördüğü usul ve süreler dışında hızlandırılmış süreçte görüşülmesine ilişkin kararı, (iii) Meclisin ilkesel olarak Trepça Kanun Tasarısının kabulüne ilişkin 05-V-359 sayı ve 7 Ekim 2016 tarihli kararı ve (iv) Trepça Kanunu kabulüne ilişkin 05-V-360 sayı ve 8 Ekim 2016 tarihli kararı.
14. Meclis Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi İhtisas Komisyonu 18 Ekim 2016 tarihinde 6 Ekim 2016 tarihli Komisyon Toplantısı tutanağı eşliğinde Trepça Kanun Tasarısına ilişkin yorumlarını, bu toplantı için yapılan çağrı örneği ve bu komisyonun 7 Ekim 2016 tarihinde gerçekleştirdiği toplantılara katılanların listesini göndermiştir. İhtisas Komisyonu ayrıca başvuru ile ilgili bir talepte bulunmuştur. Bu talep şöyledir: *Trepça Kanunu ve onun Trepça'nın kalkınması için perspektif sağlayacağı yönündeki esas etkisinin önemi dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi'nden bu davayı makul bir süre içerisinde inceleyip Meclis tarafından kabul edildiği şekliyle kanunun yürürlüğe girmesinin sağlanması talep edilmektedir. Usule ilişkin herhangi bir nedenden dolayı bu gerçekleşmiyorsa, [İhtisas Komisyonu] bu dava hakkında nihai bir karar çıkartılana kadar Anayasa Mahkemesi'nden Trepça'yla ilgili tüm kanun ve diğer mevzuatın etkilerini askıya almasını talep eder.*

15. Mevzuat, Yetki Alanı ve Süresi, Dokunulmazlıklar, İçtüzük ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı Denetimine İlişkin Meclis Komisyonu 18 Ekim 2016 tarihinde başvuruya alakalı yorumlarını 18 Ekim 2016 tarihinde teslim etmiştir. Bu komisyon Mahkeme'den bu başvuru hakkında en geç 30 Ekim 2016 tarihine kadar karar almasını, eğer bu olamıyorsa *nihai bir karar çıkartılana kadar Anayasa Mahkemesi'nden Trepça'yla ilgili tüm kanun ve diğer mevzuatın etkilerini askıya almasını* talep etmiştir.
16. Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Başbakanı başvuruya ilişkin yorumlarını 18 Ekim 2016 tarihinde teslim etmiş ve başvurucuların iddialarının temelden yoksun olduklarını ileri sürmüştür. Hükümet, Trepça Kanunu hazırlanırken tüm kanunlar ve Anayasa'ya riayet edildiğini belirtmiş ve Mahkeme'den ihtiyati tedbir konmasını talep etmiştir. Hükümet bu talepleri için şu gerekçeleri ileri sürmüştür: *Trepça Şirketine, çalışanlarına ve Kosova Cumhuriyeti ekonomik ve sosyal istikrarına tamiri mümkün olmayan zararlar verecek olan tasfiye sürecinin başlatılmasını önlemek amacıyla Mahkeme'den resen Trepça Şirketiyle ilgili tüm işlemleri ve tasfiye sürecinin ASKIYA ALINMASI ve DURDURULMASI için İHTİYATİ TEDBİR koymasını hürmetle talep ediyoruz.*
17. Mahkeme, Kosova Başbakanı, Meclis İhtisas Komisyonu ve Mevzuat, Yetki Alanı ve Süresi, Dokunulmazlıklar, İçtüzük ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı Denetimine İlişkin Meclis Komisyonu tarafından kabul edilen yorumlar hakkında 18 Ekim 2016 tarihinde başvurucuları bilgilendirmiş ve bu yorumlar hakkındaki olası cevaplarını 21 Ekim 2016 tarihine kadar sunmaları gerektiğini bildirmiştir.
18. Ön İnceleme Heyeti 19 Ekim 2016 tarihinde Raportör Yargıç'ın raporunu inceledikten sonra Mahkeme'ye başvurunun kabul edilmez ve ihtiyati tedbir talebinin uygulanamaz olduğunun ilan edilmesini teklif etmiştir.
19. Başvurucular, Kosova Hükümeti, Kosova Meclisi Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi İhtisas Komisyonu ve Mevzuat, Yetki Alanı ve Süresi, Dokunulmazlıklar ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı Denetim Komisyonu tarafından yapılan yorumlara ilişkin cevabını 21 Ekim 2016 tarihinde Mahkeme'ye teslim etmişlerdir. Başvurucular genel anlamda kendi iddialarını tekrarlayarak diğerlerin yanı sıra şunları belirtmişlerdir: *[...] Ekonomik Kalkınma Komisyonu Meclis kararı uyarınca Trepça Kanun Tasarısı değişiklik önermelerini Milletvekili Saša Milosavljević'in katılmadığı bir oturumda 7 Ekim 2016 tarihinde görüşmüş, yetersayı sağlanamadığı için Topluluklar ve Geri Dönenlerin Hak ve Çıkarlarına İlişkin Komisyon toplanmamış, onun dışındaki tüm Meclis Komisyonları 7 Ekim 2016 tarihinde toplanarak önerilerini Meclis'e sunmuşlar ve 8 Ekim 2016 tarihinde yapılan ikinci Genel Kurul Görüşmesinde Ekonomik Kalkınma Komisyonunun teklif ettiği değişikliklerle Trepça Kanunu kabul edilmiştir. Hükümetin ihtiyati tedbir talebi konusunda başvurucular şunu belirtmişlerdir: Anayasa Mahkemesinde KO118-16 numara ile kaydedilen 05/L-120 sayılı Trepça Kanunu hakkında anayasal denetim başvurusunu yapan taraf sıfatıyla Sırp Listesi Yurttaş Hareketi, Hükümet'in Trepça Şirketi, çalışanları ve ekonomik ile sosyal istikrara tamiri mümkün olmayan*

zararlar verebilecek olan tasfiye süreci tehlikesini bertaraf edecek şekilde Anayasa Mahkemesi tarafından bu dava hakkında esasa ilişkin nihai karar çıkana kadar Trepça Şirketi tasfiyesiyle ilgili tüm süreçleri askıya alacak ihtiyati tedbir kararının Anayasa Mahkemesince resen alınması düşüncesiyle hemfikirdir”.

Olguların Özeti

20. Meclis Başkanlığı 3 Ekim 2016 tarihinde müteakip 7 Ekim 2016 tarihli Genel Kurul hazırlıkları amacıyla bir toplantı yapmıştır. Meclis Başkanı Meclis Başkanlığı üyelerine Trepça Kanun tasarısının Hükümet tarafından teslim edilmesi halinde müteakip Genel Kurulda gündemine alınıp görüşüleceğini bildirmiştir. Meclis Başkanlığı toplantı tutanağı Trepça Kanununun 7 Ekim 2016 tarihinde saat 15:00’te başlaması planlanan müteakip Genel Kurul gündemine amacını yansıtmaktadır.
21. Meclis Başkanlığının bu toplantısına ilişkin tutanak Başkanlık üyelerinden herhangi birinin Trepça Kanun Tasarısı hakkında özel bir talebi olduğu yönünde herhangi bir belirti ortaya koymamaktadır.
22. Kosova Hükümeti 5 Ekim 2016 tarihinde (02/111 sayılı karar) Trepça Kanun Tasarısını kabul etmiştir.
23. Ekonomik Kalkınma Bakanlığı Trepça Kanun Tasarısını açıklayıcı muhtıra, Avrupa Entegrasyon Bakanlığınca düzenlenmiş “EU-Acquis” ile uyumlu Sertifika, Maliye Bakanlığınca düzenlenmiş Bütçe Etkisi Değerlendirme Sertifikası ve Hükümet Yönetmeliğine uygunluk Sertifikası eşliğinde 5 Ekim 2016 tarihinde Hükümet’e sunmuştur.
24. Kosova Meclis Başkanı Trepça Kanun Tasarısını Meclisin yetkili ihtisas komisyonu olarak değerlendirmek ve Meclise öneriler içeren rapor sunmak üzere 5 Ekim 2016 tarihinde Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi Komisyonuna teslim etmiştir.
25. Meclis Başkanının önerisi doğrultusunda Kosova Meclisi 7 Ekim 2016 tarihinde 05-V-358 sayılı kararı çıkarmıştır. Bununla Trepça Kanun Tasarısının hızlandırılmış süreçte görüşülmesi kararlaştırılmıştır. İlk görüşülme onayından sonra Meclis’e yönelik önerileri ve rapor sunmak üzere Trepça Kanun Tasarısı İhtisas Komisyonu (Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi Komisyonu) ve diğer daimi komisyonlara sunulmuştur. Bu şekilde aynı tarihte saat 20:30’dan itibaren başlayacak olan yeni Genel Kurul Birleşiminde Trepça Kanun Tasarısının ikinci görüşülmesinin yapılması kararlaştırılmıştı.
26. Meclis 7 Ekim 2016 tarihinde yapılan ilk görüşülmede Trepça Kanun Tasarısını ilke olarak kabul etmiş (05-V-359 sayılı karar) ve aşağıda belirtilen komisyonlara Kanun tasarısını değerlendirip genel kurulda önerilerini içeren raporu hazırlama görevi vermiştir: (a) Ekonomik Kalkınma, Altyapı, Ticaret ve Sanayi İhtisas Komisyonu, (b) Bütçe ve Finansman Komisyonu, (c) Mevzuat, Yetki Alanı ve Süresi, Dokunulmazlıklar ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı

Denetim Komisyonu, (d) Avrupa Entegrasyon Komisyonu ve (e) Toplulukların Hak ve Çıkarları ve Dönüş Komisyonu.

27. Meclisin 8 Ekim 2016 tarihli genel kurulunda ikinci kez görüşülen Kanun Tasarısı (05-V-360 sayılı karar) Trepça Kanunu olarak yasalaşmıştır. Kanun Tasarısının kabul edildiği esnada genel kurulda 93 (doksan üç) milletvekili bulunuyordu. Bunlarda 70 (yetmiş) milletvekili kabul, 14 (on dört) milletvekili çekimser oy kullanarak, ret oyu kullanan olmamıştır.

28. Trepça Kanununun amacı 1. maddesinde şöyle açıklanmıştır:

Bu kanunun amacı çalışanlarının sosyal refahı ve genel kamusal çıkarlar bakımından hayati önem arz eden Trepça'nın yeniden canlandırılması için gerekli olan yatırım yolunu açmak, varlıklarının değerini artırmak ve teknolojik sermayesini geliştirmek suretiyle sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmayı hedefleyen hukuki altyapıyı oluşturmaktır.

29. Trepça Kanununun yetki alanı 2. maddede açıklanmış olup diğer hususların yanında şunlar belirtilmiştir:

1. Bu kanunun hükümleri bu maddenin 2. fıkrasında liste halinde verilmiş olan ticari birimlerin Trepça A.Ş. adıyla anonim şirkete dönüştürülmesini belirlemiştir.

30. Trepça Kanununun 3. maddesinde öngörüldüğü şekilde kanunda geçen bazı ifadeler *inter alia* şu anlamlarda kullanılmıştır:

1.1 Trepça - Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Kosova Şirket Kayıt Ajansına 70331094 numara ile kayıtlı, mahkeme kayıtlarında Trepça Madencilik Metalürji ve Kimya Kombinasyonu adıyla zikrolunan, şirket kayıt belgesi uyarınca Kosova Özelleştirme Ajansı Yönetimindeki Trepça Şirketi diye atıfta bulunulan ve Kosova Özelleştirme Ajansı tarafından yönetilen kamu mülkiyetli şirkettir.

1.2 Trepça – Bu kanunun 4. maddesi uyarınca hisselerinin yüzde sekseni (%80) Hükümeti, yüzde yirmisi (%20) çalışanların mülkiyetinde olan anonim şirkettir [...]

Başvurucuların İddiaları

31. Başvurucular Anayasa'nın 46. maddesi [Mülkiyetin Korunması], 85. maddesi [Devletin Yükümlülükleri], 60 [Topluluklar Danışma Kurulu], 78. madde [Topluluklar Hak ve Çıkarları Komisyonu] ve 81.1 maddesinin [Yaşamsal Öne Sahip Yasalar] ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

32. Anayasa'nın 81.1 fıkrası ihlaline ilişkin olarak başvurucular şunu iddia etmişlerdir: *Trepça Kanunu kabul edildiğinde Kosova Anayasası'nın 81. madde 1. fıkrasına riayet edilmemiştir. Bu fıkra toplulukla açısından hayati öneme sahip kanunların kabulü esnasında genel kurulda mevcut ve oy kullanma hakkına sahip milletvekillerinin oyçokluğunun yanı sıra Meclis'te çoğunluk olmayan topluluklara tahsis edilmiş olan yerlere sahip mevcut ve*

oy kullanma yetkisine sahip milletvekillerinin oyçokluğunun sağlanması gerektiğini açıkça belirlemiştir. Trepça Kanunu Anayasa'nın 81. madde 1. fıkrası 2. bendine göre azınlıkların haklarını uygulayan kanunlardandır.

33. Anayasa'nın 78. madde ihlaline ilişkin olarak başvuruçular şunu iddia etmişlerdir: *Sırp topluluğunu temsili eden milletvekilleri, Anayasa ve Meclis İçtüzüğü ihlal edilerek, Anayasa'nın 78. maddesinde öngörülmüş olan Toplulukların Hak ve Çıkarları Parlamento Komisyonunda Trepça Kanununa ilişkin görüşlerini beyan etme noktasında engellenmiş, 7 Ekim 2016 tarihli genel kurul birleşiminde Trepça Kanun tasarısının görüşülmesinin ertelenmesine ilişkin önerisi ise reddedilmiştir.*
34. Anayasa'nın 60. madde ihlaline ilişkin olarak başvuruçular şunu iddia etmişlerdir: *Anayasa'nın 60. maddesi uyarınca Topluluklar Danışma Kurulu topluluklar ile Kosova Hükümeti arasında sürekli görüş alışverişini sağlayacak bir mekanizma temin eder ve Hükümet tarafından başlatılan mevzuat girişimlerine yorum yapma imkânı sağlar. Trepça Kanun Tasarısı hakkında Topluluklar Danışma Kurulu görüş bildirmesi engellenmiş olduğundan Anayasa'nın 60. madde ihlali meydana gelmiştir.*
35. Anayasa'nın 58. madde ihlaline ilişkin olarak başvuruçular şunu iddia etmişlerdir: *Anayasa'nın 58.1.1 madde bendi Kosova'nın topluluk ve mensuplarına kendi kimliklerini koruma, muhafaza etme ve geliştirme imkanı veren gerekli koşulları sağlamasını öngörmektedir. Anayasa'nın 58.7 fıkrası Kosova'nın tüm topluluk ve mensuplarının bu Anayasa'da belirtilen haklardan ayrımcılık olmadan yararlanma zemini hazırlamasını öngörmüştür. Yukarıda belirtilen tüm örnekler Kosova'nın yükümlülüklerini öngören 58. madde ihlal edilerek Kosova'daki Sırp topluluğu temsilcilerinin hayati öneme sahip Trepça Kombinasyonu hakkında karar alma hakkından yararlanmalarının engellendiklerini göstermektedir.*
36. Anayasa'nın 46. madde ihlaline ilişkin olarak başvuruçular şunu iddia etmişlerdir: *Anayasa'nın 46.3 fıkrası hiç kimsenin keyfi bir şekilde mülkünden mahrum bırakılmayacağını ve kamu otoritesinin kamusal çıkarları korumak ve kamusal çıkarları desteklemek amacıyla mülk istismalini yapabileceklerini ancak mülkü istismal edilen kişilere tazminatın derhal yapılmasını öngörmüştür. İtiraz konusu Trepça Kanununun 4. madde 1. fıkrası ile Kosova Hükümetinin mülkleri istismal edilen Trepça'nın hisselerinin %80'inin sahibi yapılmış, ancak itiraz konusu kanunla kamusal yararın korunması ve istismalın tazminatı düzenlenmemiştir.*
37. Başvuruçular son olarak Kanunun 27. maddesi uyarınca ihtiyati tedbir koymasını ve Trepça Kanununu askıya alınmasını talep etmişlerdir, çünkü: *"... bu kanunun uygulanması Kosova'daki Sırp topluluğu için telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir".*

Başvurunun Kabul Edilirliği

38. Anayasa'nın 113.5 fıkrası uyarınca Mahkeme'nin amacı itiraz konusu kanunun Mecliste kabul süreci ve kanun içeriğinin başvuruçularca iddia edildiği şekilde Anayasa ihlali içerip içermediğini incelemektir.

39. Mahkeme bu doğrultuda Anayasa'nın 113.5 fıkrası uyarınca iptali istenen bir kanun veya işlem hakkında yapılan görüşme Mahkeme tarafından bir karar alınincaya kadar kanun veya işlemin ilanı durdurma niteliğine sahip olduğunu tespit etmiştir. İtiraz edilen kanun hakkında Mahkeme'den bir karar alınincaya kadar ne kanun ne de onun hükümleri yürürlüğe konup uygulanamaz.
40. Kanun'un 43. madde 2. fıkrası uyarınca Meclis'te kabul edilen kanun hakkında Anayasa'nın 113.5 fıkrası esasınca iptal davası açıldığında "*böyle bir kanun... [...] Anayasa Mahkemesinin itiraz edilen kanun hakkındaki karar uyarınca belirlenen şekilde ilan edilmek üzere Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına gönderilir*". Bu da iptali istenen kanun Meclis'e iade edilmeyeceği, Mahkeme kararıyla anayasaya aykırı ilan edilen maddeler olmaksızın ilan edilmek üzere Kosova Cumhurbaşkanına iletileceği anlamına gelmektedir (bkz. *Albana Fetoshi ve Meclisin diğer 12 milletvekili* tarafından 04/L-201 sayılı kanun Değişikliği ve İlavesi Hakkında Kanun ile 04/L-165 sayılı 2013 Yılı Kosova Cumhuriyeti Bütçesi Hakkında Kanunun hakkında anayasal denetim talebiyle yapılan KO118/13 sayılı başvuru hakkında Kabul Edilmezlik Kararınının 36 ve 37. paragrafları).
41. Mahkeme öncelikle Anayasada belirtilmiş ve Kanun ile İçtüzükte ayrıntıları verilmiş olan kabul edilirlilik koşullarının yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmek durumundadır.
42. Mahkeme bu anlamda Anayasa'nın 113.1 fıkrasına atıfta bulunur. Fıkra şöyledir: *Anayasa Mahkemesi, yasal şekilde sadece yetkili makamlarca açılmış davalar hakkında karar verir.*
43. Mahkeme ayrıca başvurunun Anayasa'nın 113. madde 5. fıkrası uyarınca yapıldığını tespit etmiştir. Bu anayasal hüküm şöyledir:

Kosova Meclisinin on (10) veya daha fazla üyesi, onaylandığı günden itibaren sekiz (8) gün içerisinde Kosova Meclisinde onaylanan her türlü yasa veya karara, içerik veya usul açısından itiraz edebilirler.

44. Mahkeme başvurunun Meclisin 11 (on bir) milletvekili tarafından Anayasa'nın 113.5 fıkrası uyarınca teslim edildiğini tespit etmiştir. Bu da başvuruçuların yetkili taraf olma şartını yerine getirdikleri anlamına gelmektedir.
45. Mahkeme devamında Kanun'un 42. maddesinin dikkate almıştır. Bu madde şöyledir:

Madde 42. İstemin doğruluğu

1. Anayasanın 113. maddesinin 6. fıkrası ile uyumlu olarak başlatılan istemde diğerleri arasında aşağıda belirtilen bilgiler sunulur:

1.1. Kosova Cumhuriyeti Meclisi tarafından çıkarılan karar ya da yasanın anayasallığını itiraz eden Meclis milletvekillerinin tümünün isimleri ve imzaları:

1.2. Bu istemle ilgisi olan Anayasa hükümleri ya da yasa ya da herhangi başka bir konu; ve

1.3. İtirazın desteklendiği delillerin sunulması.

46. Mahkeme, milletvekillerini isimleri ve imzaları, itiraz edilen kanunun ve kanunun Meclis'te kabulü esnasında izlenen usullere ilişkin hükümleri kesin bir şekilde belirtilmesi koşulunun yerine getirildiğini değerlendirmiştir.
47. Mahkeme, Trepça Kanununun 8 Ekim 2016 tarihinde kabul edildiğini tespit etmiştir. Başvuru ise 13 Ekim 2016 tarihinde Mahkeme'ye teslim edilmiştir. Bu da başvurunun Anayasa'nın 113.5 fıkrasına uygun şekilde ve itiraz konusu kanunun kabul edildiği tarihten itibaren geçerli olan 8 günlük yasal süre içerisinde teslim edildiği anlamına gelmektedir.
48. Mahkeme bu doğrultuda itiraz konusu kanunun Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından ilanı Mahkeme bu davayla ilgili bir karar alana kadar olmayacağını belirtmek ister.
49. Ancak Mahkeme, Kanun'un 42. madde 1. fıkra 3. bendi gereğince başvuru sahiplerinin iddialarını destekleyecek delilleri hangi ölçüde sundukları kıstasını göz önünde bulundurmak durumundadır.
50. Mahkeme bu bağlamda içtüzüğün 36 (1) (d) ile 36 (2) kural fıkra ve bentlerine atıfta bulunur. Kural fıkra ve bendi şöyledir:

(1) Mahkeme başvuruları yalnız şu hallerde görüşebilir:

[...]

d) Başvuru prima facie olarak açıkça temellendirildiği veya temelden yoksun olmadığı zaman.

(2) Mahkeme şu kanaatlere vardığında başvuruyu açıkça temelden yoksun olduğunu ilan eder:

a) Başvuru prima facie olarak açıkça temellendirilmediği;

b) Sunulan maddi unsurların herhangi bir şekilde Anayasa ihlali iddialarını gerekçelendirmediği zaman;

c) Mahkeme, başvuru sahibinin Anayasa ile güvence altına alınmış anayasal haklarının ihlal edilmediğini tespit ettiği zaman;

d) Başvuru sahibinin kendi iddiasını yeterli şekilde kanıtlayamadığı zaman.

Takip Edilen Usule İlişkin Olarak

51. Mahkeme başvuru sahiplerinin esas iddiasının Trepça Kanunu kabulü esnasında Anayasa'nın 81. maddesinde belirtilen Hayati Öneme Sahip Mevzuatla ilgili usule uygun şekilde olması gerektiği yönünde olduğunu tespit etmiştir. başvuru sahipleri Trepça Kanununun Anayasa'nın 81. madde 1. fıkra 2. bendi yetki alanına girdiğini ileri sürmüşlerdir.

52. Anayasa'nın 81. madde 1. fıkrada 2. bendi şöyledir:

1. Aşağıda verilen yasaların onaylanması, değiştirilmesi veya yürürlükten kaldırılması için, Meclis üyeleri mevcut ve oy kullanabilenlerin çoğunluğunun oyu ve çoğunluk olmayan topluluklara ayrılmış ve güvenceye bağlanmış sandalyelere sahip mevcut ve oy kullanabilen Meclis üyelerinin çoğunluğunun oyu gereklidir:

[...]

(2) Anayasayla belirlenmiş yasalar dışında, topluluk ve mensuplarının haklarını uygulamaya koyan yasalar;

53. Başvurucular Trepça'nın bu kanunda temas edilen ticari birimlerinin Sırp topluluğu mensuplarının çoğunlukta olduğu belediyelerde bulunduğunu ve bu şirket birimleri çalışanlarının önemli bir kısmı Kosova Sırp topluluğu mensuplarının olduğunu ileri sürmüşlerdir. Başvurucular bu şekilde Kosova Sırp topluluğu mensuplarının Trepça Kanunuyla öngörülen değişikliklerden orantısız bir şekilde etkilenecekleri ve bu kanununun Kosova Sırp topluluğu mensuplarının varlığının devamı için hayati öneme sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir.

54. Mahkeme 81. madde 1. fıkrasının "Yaşamsal Öneme Sahip kanunlar" teriminin etki alanı içerisinde yer alan kesin ve anlaşılır bir listeyi belirlediğini tespit etmiştir. Dahası Mahkeme, bu maddenin 2. fıkrasının Anayasa'da zikredilen topluluklar ve mensuplarının haklarını uygulayan kararlara öznel bir şekilde atıfta bulunduğunu belirlemiştir.

55. Mahkeme, Trepça Kanununun etki alanının [...] bu maddenin ikinci fıkrasında liste halinde verilmiş ticari birimleri Trepça A.Ş. adıyla anonim şirkete dönüştürülmesiyle ilgili olduğunu belirlemiştir.

56. Bunun dışında Mahkeme, birinci maddesinde belirtildiği şekilde Trepça Kanununun amacı "çalışanlarının sosyal refahı ve genel kamusal çıkarlar bakımından hayati önem arz eden Trepça'nın yeniden canlandırılması için gerekli olan yatırım yolunu açmak, varlıklarının değerini artırmak ve teknolojik sermayesini geliştirmek suretiyle sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmayı hedefleyen hukuki altyapıyı oluşturmaktır".

57. Mahkeme bu şekilde Trepça Kanununun amaçlarının Kosova'daki genel kamu çıkarı doğrultusunda Trepça'nın ticari birimlerinin ekonomik kalkınması ve kapasitelerinin güçlendirilmesi olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme bu doğrultuda Trepça Kanunu kazanımlarının sadece bir topluluk veya diğerinin sınırlı olmadığını, aksine tüm toplumun refahını gözeten genel kamusal çıkarları açısından yararlı olduğunu belirlemiştir.

58. Mahkeme, başvurucuların kanundan etkilenecek olan ticari birimlerin çoğunun Sırp topluluğu mensuplarının yaşadıkları belediyelerde bulunduğu ve bunlarda çok sayıda Sırp'ın istihdam edilmiş olduğunu zikretmeleri dışında Trepça Kanunu ile Kosova Sırp topluluğunun neden ve nasıl zarar göreceğini kesin bir şekilde örneklenmedikleri görüşündedir.

59. Mahkeme, Anayasa'nın 114.5 fıkrası gereğince, itiraz konusu kanunun Anayasa'nın 81.1 fıkrası anlamında hayati öneme sahip konun olup olmadığı dahil olmak üzere, yaptıkları başvuruda şikayetlerini temellendirmek başvurucuların görevi olduğunu tekraren belirtir.
60. Mahkeme, başvurucuların Anayasa'nın 81. madde 1. fıkrası 2. bendinin usule ilişkin hükmü ihlali hakkındaki iddialarını temellendirmediklerini belirlemiştir.
61. Mahkeme bunun sonucunda bu iddianın Anayasa'ya göre açıkça temelden yoksun olarak reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.
62. Başvurucular ayrıca Trepça Kanununun ilk ve ikinci görüşülmesi arasındaki süreçte Toplulukların Hak ve Çıkarları Komisyon toplantısı yapılamayıp dolaylı Anayasa'nın 78. maddesinin kapsadığı usul hükümlerinin de ihlal edildiğini de ileri sürmüşlerdir.
63. Mahkeme 05-V-359 sayılı karardan Toplulukların Hak ve Çıkarları Komisyonunun Trepça Kanun Tasarısını inceleyip önerilerini rapor halinde sunmak üzere Meclis tarafından görevlendirildiğini gözlemlemiştir. Mahkeme'ye bunla ilgili başka bir bilgi sunulmamıştır. Dahası, bu komisyonun toplanması halinde Trepça Kanun Tasarısı yasama sürecine ne tür bir etkisi ne şekilde olacağını ortaya koyacak delilleri başvurucular sunmamışlardır.
64. Mahkeme başvurucuların Anayasa'nın 78. maddesinin kapsadığı usul hükümlerinin ihlaline ilişkin iddiaları için delil sunmadıklarını tespit etmiştir.
65. Mahkeme bu nedenle bu iddianın açıkça temelden yoksun olarak reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.
66. Başvurucular kanun tasarılarının çeşitli komisyonlarca incelenmesiyle ilgili olarak Meclis'in kendi İçtüzüğü'nün 56 ve 57. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.
67. Mahkeme bu doğrultuda teslim edilen evraka göre yukarıda mezkur komisyonların gerçek anlamda Trepça Kanun tasarısını görüşmekle görevlendirildiklerini gözlemlemiştir.
68. Başvurucular devamında Anayasa'nın 60. maddesi uyarınca Trepça Kanun Tasarısının görüşülmesi için Topluluklar Danışma Kuruluna teslim edilmiş olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.
69. Mahkeme bununla ilgili olarak Anayasa'nın 60. madde 3. fıkrasında Topluluklar Danışma Kurulunun yetki alanının şu şekilde tanımlandığını hatırlatır:

3. Topluluklar Danışma Kurulunun yetkileri şunları kapsayacak:

(1) Topluluklar ve Kosova Hükümeti arasında düzenli bir değiş tokuş mekanizması sunma;

(2) *Hükümetin hazırlayacağı yasama ile ilgili ve siyasi girişimleri, topluluklar tarafından erken safhalarda yorumlama, bu tür girişimleri önerme ve ilgili proje veya programlarda onların kapsanmalarına yönelik görüşlerini alma olanağı sunma;*

(3) *Yasalara uygun tüm diğer sorumluluk ve görevler.*

70. Mahkeme, Topluluklar Danışma Kurulunun görev alanının *inter alia* “*Hükümetin hazırlayacağı yasama ile ilgili ve siyasi girişimleri, topluluklar tarafından erken safhalarda yorumlama, bu tür girişimleri önerme ve ilgili proje veya programlarda onların kapsanmalarına yönelik görüşlerini alma olanağı sunmakla*” ilgili olduğunu tespit etmiştir.
71. Mahkeme devamında Topluluklar Danışma Kurulunun yetkisinin yasama sürecinden önce söz konusu olduğunu belirlemiştir. Bu, “*yasama ve siyasi girişimler*” aşamasıyla ilgili olup Anayasa’nın 113.5 fıkrası anlamında bir kanunun Meclis tarafından kabulü aşamasının bir parçası değildir.
72. Mahkeme, başvuruçuların Topluluklar Danışma Kurulunun danışılması gerektiği iddiasının Anayasa’nın 113.5 fıkrası alanına girmediğini belirlemiştir.
73. Böyle bir danışma bir kanunu Meclis tarafından onayına götüren yasama sürecinin bir parçası değildir. Bu nedenle bu iddia ilgisiz olarak reddedilmelidir.
74. Başvuruçular Trepça Kanunuyla ilgili olarak ayrıca Anayasa’nın 58. maddesi uyarınca Devletin topluluklar ve mensuplarına karşı olan sorumluluklarına da atıfta bulunmuşlardır. Mahkeme bu doğrultuda bu iddiaların ne kanunun kabullü, ne kabul süreci ne de kanun içeriğiyle ilgili olmadıklarını tespit etmiştir.

Kanun İçeriğine İlişkin Olarak

75. Başvuruçular Trepça Kanununun Anayasa’nın 46. madde 3. fıkrasına aykırı bir şekilde mülk istimlakini meydana getirdiğini ileri sürmüşlerdir. Bu madde fıkrası şöyledir:

Hiç kimse keyfi olarak kendi mülkünden yoksun bırakılmaz. Kosova Cumhuriyeti veya Kosova Cumhuriyetinin kamu otoritesi, kamusal çıkarların desteklenmesi için belirlenmiş kamusal hedeflere uygun ve gerekli olması halinde ve yasa buna yetki veriyorsa, kamulaştırılan mülk sahip veya sahiplerine hemen ve uygun bir tazminat sağlanması durumunda ilgili mülkü kamulaştırabilir.

76. Başvuruçular Trepça Kanununun hisselerinin % 80’inin Hükümet mülkiyetinde olması öngörülmüş olan belli ticari birimleri anonim şirkete dönüştürmekle Trepça’nın varlıklarını etkili bir şekilde istimlak etmekte olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlar mülkiyet hakkının Anayasa ile güvence altına alınmış olan temel haklardan birisi olduğunu ve bu mülkün sahiplerinin uygun tazminat olmaksızın mülklerinden mahrum edildiklerini ileri sürmüşlerdir. Başvuruçular bunun dışında Hükümet’in Anayasa’nın 46.3 fıkrasının belirlediği sorumluluklara aykırı bir şekilde bu istimlakini kamusal

yararlar ve amaçlara, her şeyden önce Kosova Sırp topluluğunun çıkarlarına hangi şekilde hizmet edeceğini belirtmediğini ileri sürmüşlerdir.

77. Mahkeme Anayasa'nın 46.3 fıkrasının şunu belirlediğini tespit etmiştir: *Hiç kimse keyfi olarak kendi mülkünden yoksun bırakılmaz.*
78. Bu hüküm bazı husuları içermektedir. Öncelikle "mülk sahibi" olarak kanunen tanımlandığı belirlenmiş bir kişi veya özne olması gereklidir. İkincisi, bu kişi veya özne varlıkların mülkiyet veya meşru bir mülkiyet beklentisi içinde olan belirlenebilir ve tanımlanmış bir mülkiyet hakkına sahip olmalıdır. Üçüncüsü, böyle bir mülkiyetten keyfi bir şekilde mahrum bırakılma ve bu mahrumiyetin kamu otoritesince yapılmış olması gerekmektedir (bkz. *mutatis mutandis*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 9 Aralık 1994 tarihli kararı, *Kutsal Manastırlar v. Yunanistan*, başvuru No: 13092/87 ve 13984/88, 56-66. paragraflar).
79. Başvurucular, belli ticari birimlerin anonim şirkete dönüştürülmek suretiyle KÖA yönetimindeki Trepça Kamu Şirketine ilhak edilmiş olan varlıklarının sahiplerinden Kosova Hükümetine devredileceğini ileri sürmüşlerdir.
80. Başvurucular bundan etkilenecek olan varlık sahiplerinin kimin olduğunu açıkça belirtmemişler ve onların haklarını açıklamamışlardır.
81. Mahkeme, Trepça Kanunundan hakları etkilenmiş olan teşhis edilmiş bir varlık sahibinin eksikliğinden dolayı bu kanunla bir varlığın istimlak edilip edilmediğinin belirlenmesini imkansız kılmıştır. Bu nedenle uygun tazminat hakkına riayet edilip edilmediğinin ve kamusal çıkarların hangi ölçüde dikkate alındığının Mahkemece belirlenmesi mümkün olmamıştır; nitekim bir istimlakten bahsetmek mümkün değildir.
82. Mahkeme bu nedenle başvurucuların Anayasa'nın 46. maddesiyle güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı ihlaline ilişkin iddialarını kanıtlamaya başarısız olduklarını tespit etmiştir.
83. Sonuç olarak başvurucuların Trepça Kanununun Anayasa'nın 46.3 fıkra hükümlerini ihlal ettiğine ilişkin iddiaları Anayasa'ya göre açıkça temelden yoksun olarak ilan edilmelidir.

İhtiyati Tedbir Talebi

84. Mahkeme, başvurucuların ihtiyati tedbir, daha kesin bir ifadeyle *Trepça Kanunu hakkında anayasal denetim başvurusu hakkında nihai bir karar çıkartılana kadar yürütmeyi durdurmayı* talep ettiklerini hatırlatır.
85. Bu taleple ilgili olarak Mahkeme Kanun'un 43. madde 2. fıkrasına atıfta bulunmak ister. Fıkra şöyledir:

2. Anayasanın 113. maddesinin 5. fıkrasına göre, Kosova Cumhuriyeti Meclisi tarafından onaylanan bir yasa ya da kararın itiraz edilmesi durumunda, yasa ya da bu gibi karar itiraz edilen konu için Anayasa

Mahkemesinin nihai kararında tayin edilen modaliteler ile uyumlu olarak ilan edilmesi için Kosova Cumhuriyeti Başkanına gönderilebilir.

- 86.Mahkeme, itiraz konusu kanunun yürürlüğe girmeyeceğini ve yürütülmeyeceğini, Anayasa Mahkemesi tarafından nihai karar çıkarıldıktan sonra ilan edilmek üzere Kosova Cumhurbaşkanı'na gönderileceğini belirtir. Bu nedenle ihtiyati tedbir talebi uygulanabilir değildir.
- 87.Mahkeme bu yüzden ihtiyati tedbir talebini uygulanamaz ve bu halinden dolayı kabul edilmez olarak reddetmiştir.

Sonuç

- 88.Mahkeme sonuç olarak başvuru sahiplerinin iddialarını anayasal temeller üzerinden desteklemediklerini ve Trepça Kanununun usul ve içerik bakımından Anayasa'yı nasıl ve neden ihlal ettiğini ortaya koyacak deliller sunmadıklarını tespit etmiştir.
- 89.Mahkeme başvuru sahiplerinin başvurusunun Anayasa'nın 113.5 fıkrası, Kanun'un 42. maddesi ve İçtüzüğü'nün 36. kuralı (1) (d) bendi ile (2) fıkrası uyarınca anayasal temellerden yoksun olduğunu tespit etmiştir.
- 90.Mahkeme bu nedenle 05/L-120 sayılı Trepça Kanununun Anayasa'ya uygun olduğunu beyan etmiştir.
91. Netice itibariyle Mahkeme, bu davada ilgili olan bütün taraflara 05/L-120 sayılı Trepça Kanununa aykırı olan tüm idari ve hukuki hükümlerin durdurulacağı ve uygulanmayacağı hususuna dikkat çekmenin gerekli olduğunu değerlendirmiştir.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI

Anayasa'nın 113. madde 5. fıkrası, Kanun'un 27 maddesi ve 42. madde 1.3 bendi ile İctüzüğün 36. kuralı (1) (d) bendi, (2) fıkrası ve 55. kuralı (4) fıkrası uyarınca Kosova Anayasa Mahkemesi'nin 19 Ekim 2016 tarihinde oybirliğiyle:

- I. Başvurunun kabul edilmez olduğunun İLANINA,
- II. Kosova Cumhuriyeti Meclisince kabul edilen 05/L-120 sayılı Trepça Kanununun içerik ve kabul usulü bakımından anayasaya uygun olduğunun İLANINA,
- III. Anayasa Mahkemesi Hakkında Kanunun 43.2 madde fıkrası gereğince ihtiyati tedbir talebinin uygulanamaz ve kabul edilmez olarak REDDİNE,
- IV. 05/L-120 sayılı Trepça Kanununun Kosova Cumhuriyeti Meclisi tarafından kabul edildiği şekliyle ilan edilmek üzere Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na gönderileceğinin İLANINA,
- V. Kararın başvuru sahiplerine, Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na, Kosova Meclisi Başkanı'na ve Kosova Hükümetine TEBLİĞ EDİLMESİNE,
- VI. Kanunun 20.4 maddesi uyarınca bu kararın Resmi Gazetede YAYIMLANMASINA karar verilmiştir.
- VII. İşbu kararın derhal yürürlüğe girer

Raportör Yargıç

Anayasa Mahkemesi Başkanı

Snezhana Botusharova

Arta Rama-Hajrizi